

Groen is Leven

Duurzaamheid in de boomkwekerij
Expanderen van het duurzaamheidsmodel, fase 3

Ir A.J.C.M. Arts
HAS Kennis Transfer
Februari 2012

Titel: Duurzaamheid in de boomkwekerij, Groen is leven

Subtitel: Expanderen van het duurzaamheidsmodel fase III

Datum: februari 2012

Opdrachtgever: LTO Nederland en Anthos; Werkgroep Duurzaamheid voor de boomkwekerij

Contactpersoon: Dhr Henk Raaijmakers

Contactpersoon HAS Kennis Transfer: Mw Angelique Arts

Hoofdfinanciering: Productschap Tuinbouw

Medefinanciering: LTO Nederland, Anthos, HKT

Auteur: Mw Angelique Arts

HAS Kennis Transfer
Onderwijsboulevard 221
Postbus
90108
5200 MA 's Hertogenbosch
Telefoon: 073-6923637
Fax: 073-6923640
Email: haskennistransfer@hasdb.nl

Dit project is mede mogelijk gemaakt door (logo's):

Voorwoord:

Het project “Groen is Leven”, duurzaamheid in de boomkwekerij is nooit af. De ontwikkelde scan die door de dynamiek van de boomkwekerij een continue proces van aanpassingen vereist zal worden voortgezet binnen de sector. Echter is fase 3 van het project “Groen is Leven” afgerond. De boomkwekerij is op de kaart gezet en ondernemers hebben bewezen verantwoordelijkheid te nemen voor een duurzame bedrijfsvoering.

Het project, dat is gestart in december 2008, is in 3 fasen uitgevoerd. Fase 1 de ontwikkeling van het theoretische model, fase 2 de ontwikkeling van het praktijkmodel en uiteindelijk fase 3 het expanderen van het model in de praktijk en de markt. Tijdens deze 3 fasen hebben wij, de werkgroep duurzaamheid voor de boomkwekerij, veel steun gehad van een grote actieve groep ondernemers, studenten en andere partijen die direct betrokken zijn bij de boomkwekerij.

Daarom wil ik graag een aantal mensen bedanken voor hun bijdrage:

Allereerst wil ik de werkgroep “duurzaamheid in de boomkwekerij” bedanken voor hun inzet, met in het bijzonder Henk Raaijmakers, Goos Cardol en Ton Kemps voor hun altijd enthousiaste en positieve inbreng. Ook wil ik de studenten bedanken die een grote bijdrage hebben geleverd met name in de uitvoering. In fase 2 betreft dit Marcel van der Meulen, In fase 3 o.a. Yvonne Leenaerts, Mark Meijs en Rob Raaijmakers. Natuurlijk ook dank aan alle studenten die zich hebben ingezet bij ondersteunende werkzaamheden en beurzen.

Verder dank aan mijn collega Talitha van Son voor haar inbreng over Modern Werkgeverschap, John Dagevos van Telos die ons heeft voorzien van de nodige adviezen en de diverse teeltbegeleiders die kritische feedback vanuit de praktijk hebben ingebracht.

Angelique Arts

Inhoudsopgave

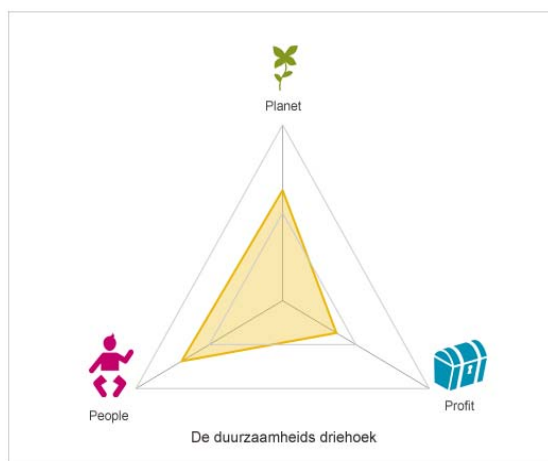
Voorwoord:	3
Inhoudsopgave	4
1 Inleiding	5
1.1 Achtergrond.....	5
1.2 Doelstelling “Groen is leven” fase 3	6
1.3 Projectorganisatie	6
1.4 Leeswijzer	7
2 Uitbreiding van het duurzaamheidsmodel “Groen is Leven”	8
2.1 Uitbreiding onderdeel People	8
2.2 Aanpassing beschrijvingen en adviezen	9
3 Commerciële activiteiten “Groen is Leven”	10
3.1 Presentaties.....	10
3.2 Aanwezigheid op beurzen	11
3.3 Publicaties	11
3.4 Betrokkenheid Teeltadviseurs:.....	11
3.5 Gesprekken met partijen in de periferie	11
4 Positionering van Groen is leven in de praktijk.....	13
4.1 Uitbreiding toetsing bij boomkwekers	13
4.2 Gebruik van de scan door niet boomkwekers.....	13
5 Conclusie:	14
6 De toekomst	14
7 Literatuur.....	16

1 Inleiding

1.1 Achtergrond

In januari 2009 is een gestart gemaakt met het project “duurzaamheid in de boomkwekerij”. Aanleiding toen was vooral de eenzijdige benadering van het begrip duurzaamheid. Er was vooral veel aandacht voor de P van Planet en dan voornamelijk het gewasbeschermingsmiddelenverbruik. Aan de overige P's namelijk van People en Profit werd nauwelijks aandacht besteed. Vanuit ZLTO is toen de vraag gesteld aan HKT om een beoordelingssysteem op te zetten voor de boomkwekerij waarbij alle aspecten van de duurzaamheid in kaart worden gebracht en meetbaar worden gemaakt. Het project heeft 3 fasen doorlopen waarbij dit rapport fase III weergeeft.

In fase I is gezocht naar een betrouwbare, maar onafhankelijke methode om de duurzaamheid in kaart te brengen en meetbaar te kunnen maken. Hiervoor is gebruik gemaakt van het Telosmodel. Het Telosmodel is een internationaal erkend en landelijk gedragen model, met als doel het zoeken naar streefwaarden voor duurzame ontwikkeling. De toepassing van deze methode levert een duurzaamheidsbalans op voor de 3 P's, die omschreven worden als de drie kapitalen: Ecologisch (Planet), Sociaal Cultureel (People) en Economisch (Profit). Wat te vinden is op de website van Telos. (Telos). Deze duurzaamheidsbalans wordt weergegeven in figuur 1.

Uiteindelijk heeft deze studie geresulteerd in een theoretisch model ‘T(h)ree Sustainability’, een beoordelingssysteem voor de duurzaamheid in de boomkwekerij (Arts, A.J.C.M. ; Heusden, L.C.R. van, juni 2010).

Dit theoretisch model is in fase II van het project verder verspreid in de praktijk, zowel voor de bruikbaarheid als het vergroten van het draagvlak binnen de sector. Hiervoor is het model uitgebreid tot een groeimodel, dat een stimulerende werking dient te hebben op de motivatie van de kweker. Het model is haalbaar voor de kweker en biedt

Figuur 1: duurzaamheidsdriehoek (bron: telos)

mogelijkheden tot verbetering. Om tot dit dynamisch model te komen, zijn diverse boomkwekerijen getoetst. Per deelsector zijn bedrijven getoetst, zodat dit model toepasbaar is voor elke deelsector van de boomkwekerij (Arts, A.J.C.M. maart 2011). Dit heeft geresulteerd in een interactieve praktijkscan die door ondernemers kan worden ingevuld op de website www.groenisleven.nl. Het betreft een interactief referentie model waarbij de ondernemer zich aan de hand van de 3 P's: People, Planet en Profit kan vergelijken met zijn collega boomkwekers, maar ook zijn eigen resultaten in de tijd kan volgen. Tevens biedt het model mogelijkheden tot verbetering waarin de kweker zelf zijn keuzes kan maken.

Januari 2011 is fase 3 gestart. Fase 3 wordt vooral gekenmerkt door het verder uitbreiden van het praktische dynamische model met nieuwe indicatoren; CO₂, Biodiversiteit en Water en het positioneren van het model bij zowel de boomkwekers als de periferie van de boomkwekerij.

1.2 Doelstelling “Groen is leven” fase 3

Het doel van fase 3 is 3 ledig:

- 1) Het beoordelingssysteem duurzame boomkwekerij als dynamisch model verder ontwikkelen;
 - Deskresearch indicatoren: CO₂ footprint, biodiversiteit en water footprint en integreren in het model;
 - Inventariseren trends en ontwikkelingen in de aandacht voor duurzaamheid in de markt van boomkwekerijproducten;
 - Vertaalslag maken van deze ontwikkelingen uit de markt naar het model;
 - Verdere toetsing van het model bij een aantal boomkwekerijen.

- 2) De wetenschappelijke erkenning van het model borgen;
 - Wetenschappers van meerdere kennisinstellingen evalueren het model;
 - Wetenschappers worden gestimuleerd voor vervolg- of aanvullend onderzoek;
 - Praktijk toepassing van het model leidt tot nieuwe kennisvraagstukken;

- 3) Een breed maatschappelijk en sectoraal draagvlak creëren middels een uitgewerkte communicatiestrategie waarmee stakeholders geïnformeerd en geënthousiasmeerd worden, mensen en partijen met elkaar verbonden worden en bedrijven ertoe over gaan het beoordelingsmodel in hun bedrijfsvoering te hanteren;
 - Uitdagen boomkwekers;
 - Draagvlak realiseren bij NGO's, overheden, certificeerders, boomkwekerijketen en wetenschap;

1.3 Projectorganisatie

Tijdens de uitvoering van fase III zijn diverse personen betrokken geweest bij de uitvoering van een aantal deelprojecten.

De werkgroep duurzaamheid in de boomkwekerij bestaat uit de volgende personen:

1. Henk Raaijmakers; voorzitter van de werkgroep, bestuurder van ZLTO, boomkweker
2. Ton Kemps; secretaris van de werkgroep, ZLTO, specialist boomteelt
3. Angélique Arts; projectleider, HAS KennisTransfer
4. Esther Vennekens; HAS KennisTransfer
5. Goos Cardol, ZLTO, senior specialist marktvraagstukken
6. Matthijs Mesken, secretaris Anthos
7. Hans van Hage, namens de biologische kwekers, Biologische rozenkwekerij 'De Bierkreek'
8. Bert Knol, namens LTO Noord
9. Rinus Meijs, bestuurder ZLTO
10. Joost van den Oever, namens de DBN, werkzaam bij boomkwekerij M. van den Oever
11. Léon Jansen, werkzaam bij Schuttelaar en Partners (tijdelijk)
12. Frits van Dijkman, ondernemerscoach ZLTO, sinds oktober 2011

Yvonne Leenaerts en Mark Meijs hebben hun afstudeeronderzoek voor HAS Den Bosch gericht op het uitbreiden van de scan met de indicatoren CO2, biodiversiteit en Water.

Talitha van Son, docent van Hogeschool HAS Den Bosch, heeft in het kader van haar opleiding Bedrijfskunde, het onderdeel People met het Modern Werkgeverschap uitgebreid.

Rob Raaijmakers, student van Hogeschool HAS Den Bosch, heeft tijdens zijn stage het duurzaamheidsmodel verder in de praktijk gepositioneerd.

1.4 Leeswijzer

Dit rapport is geschreven voor de opdrachtgever van de opdracht die wordt vertegenwoordigd door het Productschap Tuinbouw, LTO Nederland, Anthos. Het rapport is bestemd voor alle boomkwekers in Nederland en de periferie van de Boomkwekerij sector. Het rapport is als volgt ingedeeld:

Hoofdstuk 1: Inleiding, achtergrond en doelstelling

Hoofdstuk 2: Uitgevoerde activiteiten m.b.t. de uitbreiding van het model

Hoofdstuk 3: Commerciële activiteiten rondom het model

Hoofdstuk 4: Uitbreiding en aanpassing van het model door de ondernemers uit de praktijk en het gebruik van het model voor niet-boomkwekers (bv voor het onderwijs)

Hoofdstuk 5: Conclusie

Hoofdstuk 6: Het vervolg van het project wordt geschetst in de toekomstvisie

Dit rapport is een samenvatting van de resultaten en de producten die in deze fase zijn opgeleverd. De opgeleverde producten zijn digitaal bij dit rapport bijgevoegd.

2 Uitbreiding van het duurzaamheidsmodel “Groen is Leven”

Het model Groen is Leven is verder uitgebreid met nieuwe indicatoren. Vanuit het Telos model is een aantal indicatoren niet meegenomen, die op bedrijfsniveau wel een belangrijke bijdrage leveren aan de duurzaamheid. De belangrijkste hiervan zijn CO₂ emissie, biodiversiteit en water. Twee studenten, Yvonne Leenaerts en Mark Meijs, van Hogeschool HAS Den Bosch hebben in het kader van hun afstuderen deze 3 indicatoren bestudeerd, gedefinieerd voor de boomkwekerij en geïntegreerd in het duurzaamheidsmodel. Vervolgens hebben ze deze indicatoren getoetst bij een aantal boomkwekerijen. Dit heeft uiteindelijk geresulteerd in de toevoeging van onderstaande indicatoren aan de duurzaamheidsmap:

Tabel 1: Indicatoren CO₂ en Biodiversiteit die in de duurzaamheidsmap voor de boomkwekerij zijn opgenomen (Leenaerts, Y ; Meijs, M. juni 2011)

Kapitaal	Voorraad	Indicatoren
Planet	CO ₂	<ul style="list-style-type: none"> • Groenresten • Organische (plantaardig en dierlijke) meststoffen • Anorganische meststoffen • Gebruik van fosfaten
Profit	CO ₂	<ul style="list-style-type: none"> • Product/ kilometer verhouding • Beladingsgraad • Brandstof gebruik • Duurzame energie • Hergebruik reststoffen • Verpakkingsmaterialen • Hergebruik potten (container) • Biologisch afbreekbare potten (container)
Planet	Biodiversiteit	<ul style="list-style-type: none"> • Grondbewerking • Natuurcompensatie • Inheemse en autochtone soorten • Natuurinventarisatie • Stimuleren van de biodiversiteit

Het volledige onderzoek en de onderbouwing van de resultaten is opgenomen in bijlage 1 (digitaal document) (Leenaerts, Y ; Meijs, M. juni 2011)

2.1 Uitbreiding onderdeel People

Het onderdeel People wordt opnieuw herzien in een separaat project dat wordt uitgevoerd door Talitha van Son, docent van hogeschool HAS Den Bosch in het kader van haar opleiding Bedrijfskunde op Hogeschool HAS Den Bosch. Haar resultaten op het gebied van goed werkgeverschap zullen worden verwerkt in de duurzaamheidsmap Groen is Leven. Deze resultaten worden eind maart 2012 verwacht.

2.2 Aanpassing beschrijvingen en adviezen

Tijdens de uitvoering van fase 2 bleek een vergelijkbaar project voor de duurzaamheid in de boomkwekerij te zijn gestart in de provincie Limburg. Dit project werd uitgevoerd in een samenwerkingsverband tussen Citaverde, Cultus en Schuttelaar en Partners. Na een aantal gesprekken gevoerd te hebben, hebben we besloten een samenwerking aan te gaan. Leon Jansen van Schuttelaar en partners heeft vervolgens tijdelijk zitting genomen in de werkgroep en heeft inhoudelijke expertise geleverd voor het verder uitbreiden van de duurzaamheidsscan. Dit heeft geresulteerd in een aantal aanvullingen en aanpassingen in de adviezen en beschrijvingen in de scan. Deze beschrijvingen en adviezen zijn terug te vinden op www.groenisleven.nl.

3 Commerciële activiteiten “Groen is Leven”

Een van de belangrijkste doelstellingen was om het model van “groen is leven” meer bekendheid te geven in de praktijk. Hiertoe zijn verschillende producten ontwikkeld:

1. Maken van een Folder (zie bijlage 2)
2. Maken van een Poster (zie bijlage 3)
3. Uitgeven van een nieuwsbrief (zie bijlage 4)
4. Standaard Presentatie (zie bijlage 5)
5. Aanpassen en uitbreiden van de website www.groenisleven.nl

3.1 Presentaties

Complementair aan het ontwikkelen van de diverse producten zijn er door de werkgroepleden voor diverse doelgroepen presentaties gegeven. Deze worden hieronder weergegeven

Tabel 2: Overzicht van de presentaties die ten behoeve van de duurzaamheidsscan, gegeven voor diverse doelgroepen in de boomkwekerijsector.

Presentator/ werkgroep lid	Bijeenkomst/ doelgroep
Henk Raaijmakers	<ul style="list-style-type: none"> • Kring Oost van LTO Noord (boomkwekersdag) • Kring Boskoop van LTO Noord • Treeport Zundert • Gezamenlijke teeltstudiegroepen ZLTO • Agentschap NL criteria duurzaam inkopen • Duurzame Boomkwekers Nederland • Greenport Midden Brabant • Oprichting MVO platform Tuinbouw • Brabantse Milieufederatie
Matthijs Mesken	<ul style="list-style-type: none"> • Presentatie bij ENA op de IPM in Essen (februari 2011)
Bert Knol	<ul style="list-style-type: none"> • Presentaties op studieclub avonden bij LTO Noord
Rob Raaijmakers (student)	<ul style="list-style-type: none"> • Prinsentuincollege • Battle of trees 27 oktober 2011 (samen met Frits van Dijkman)
Frits van Dijkman	<ul style="list-style-type: none"> • Battle of trees 27 oktober 2011 • Duurzaamheidsdag Prinsentuincollege Breda 11 november 2011 • 4^e jaars studenten Prinsentuincollege Breda 21 december 2011
Maarten Kleine (plv Angelique Arts, HKT)	<ul style="list-style-type: none"> • Bijeenkomst Duurzame Boomkwekers Nederland, Wijk bij Duurstede (maart 2011)
Angelique Arts	<ul style="list-style-type: none"> • ZLTO bestuur (13 december 2010)

3.2 Aanwezigheid op beurzen

Verder heeft de werkgroep zich actief ingezet op diverse beurzen en bijeenkomsten waar de duurzaamheidscaan werd gepromoot en waar de mogelijkheid was voor ondernemers om deze scan in te vullen. Veelal werden hiervoor studenten van Hogeschool HAS Den Bosch ingezet.

Tabel 3: Overzicht van de beurzen en bijeenkomsten waar de duurzaamheidscaan voor de boomkwekerij uitgebreid onder de aandacht is gebracht (met posters, folders en door het invullen van de scan ter plaatse).

Datum	Plaats	Bijeenkomst
Januari 2011	's Hertogenbosch	Workshop boomkwekers
20 januari 2011	Wilp	Boomkwekersdag 2011
28 april 2011	's Hertogenbosch	Bijeenkomst Biodiversiteit, Hogeschool HAS Den Bosch
9-10 juli 2012	Ijzendijke	Rozenfestival De Bierkreek
Juli 2011	Lottum	Demodag
	Limburg	Duurzaamheidsdag Greenport Venlo
5-6-7 oktober 2011	Zundert	Groot Groen
19 januari 2011	Wilp	Boomkwekersdag 2012
7 maart 2012	Zundert	Duurzaamheidsdag Greenport Zundert

3.3 Publicaties

Over de scan zijn diverse publicaties geweest:

- Nieuwe Oogst d.d. februari 2011
- Boom in Business d.d.
- Boomkwekerij d.d.
- Nieuwsbrief LTO Noord d.d. december 2011
- Nieuwsbrief Groen is Leven d.d. 23-11-2011

3.4 Betrokkenheid Teeltadviseurs:

Op 3 november 2011 en 7 februari 2012 zijn er 2 bijeenkomsten geweest met teeltbegeleiders en vertegenwoordigers van Treeport Zundert. Doel van de bijeenkomst was om de teeltbegeleiders te voorzien van informatie over de duurzaamheidscaan en ze vervolgens uit te nodigen deze scan te promoten bij de ondernemers. Daarnaast zullen de teeltbegeleiders inhoudelijke feedback geven op de duurzaamheidscaan die door Rob Raaijmakers tijdens zijn stage zal worden verwerkt.

3.5 Gesprekken met partijen in de periferie

Er zijn gesprekken geweest met diverse partijen die zich in de periferie van de boomkwekerij

bevinden. Dit had enerzijds tot doel om te peilen of er vanuit de markt en overheidsinstanties interesse is voor het Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen van de boomkwekers. Anderzijds is er gesproken met diverse certificeerders om te kijken of er mogelijkheden zijn om de duurzaamheidsplan na fase 3 verder te exploiteren.

Er zijn gesprekken gevoerd met o.a. de volgende partijen:

- MPS (Milieu Project Sierteelt)
- Q point, Alma Ruting (juni 2011)
- DBN (Duurzame Boomkwekers Nederland)
- Milieukeur, Frans Pladdet (27 mei 2011)
- Gemeente Tilburg wethouder
- BMF (Brabantse Milieu Federatie)
- Provincie Noord Brabant
- Staatsbosbeheer
- O.a. gemeente Boxtel en anderen in Midden Brabant
- Telos, John Dagevos (10 mei 2011)

Uiteraard zijn door de deelnemers van de werkgroep of andere geïnteresseerden regelmatig gesprekken en discussies gevoerd die in een informele sfeer hebben plaatsgevonden. Het is daarom lastig vast te stellen wat het uiteindelijke resultaat is van de commerciële activiteiten.

4 Positionering van Groen is leven in de praktijk

4.1 Uitbreiding toetsing bij boomkwekers

In november 2011 is Rob Raaijmakers, student bedrijfskunde van hogeschool HAS Den Bosch, gestart met zijn stage opdracht bij ZLTO. Het doel van zijn opdracht is om de duurzaamheidscan verder in de praktijk te toetsen en te verbeteren. Dit resulteert in het promoten van de scan enerzijds en het inhoudelijk aanpassen van de scan anderzijds. Dit laatste wordt vooral gedaan door het uitvoeren van bedrijfsbezoeken, waarbij de kwekers feedback geven op de functionaliteit van de duurzaamheidscan. Rob rondt zijn stage af op 13 april 2012.

In februari 2012 is een studente, Marlijn Nieuwsteeg, gestart met haar stage. Ze heeft als opdracht om te onderzoeken of er voor het promoten van de scan Groen is leven meer gebruik gemaakt kan worden van Sociale Media. Daarnaast gaat ze onderzoeken welke communicatie methode en middelen de voorkeur hebben bij de ondernemers. Marlijn rondt haar stage af op 4 mei 2012. Uiteindelijk zal haar eindrapportage moeten bestaan uit een marketing plan voor de boomkwekerij.

4.2 Gebruik van de scan door niet boomkwekers

Een van de doelstellingen van fase 3 was een breed maatschappelijk en sectoraal draagvlak te creëren. Dat betekent dat niet alleen de boomkwekers gebruik moeten kunnen maken van de scan maar dat deze ook geconsulteerd moet kunnen worden door niet boomkwekers. Aangezien de scan een referentiemodel is, hetgeen betekent dat de gemiddelden van de ingevulde scans worden vergeleken met de “eigen” score, is het niet wenselijk dat de scan wordt ingevuld door niet boomkwekers. Er zou dan een vervuiling van de data plaatsvinden.

Om dit te voorkomen en de gemiddelden zuiver te houden is er een “blanco versie” ontwikkeld die door iedereen gebruikt kan worden. Deze scan kan worden ingevuld door alle belangstellenden en kan ook worden gebruikt voor het onderwijs. Inmiddels wordt deze scan al toegepast in het onderwijs van Citaverde en in diverse modules op hogeschool HAS Den Bosch.

5 Conclusie:

Na een periode van ruim 3 jaar intensief gewerkt te hebben aan de duurzaamheid in de boomkwekerij kan worden teruggekeken op een succesvolle vruchtbare periode. Er is een solide, dynamisch en up to date instrument ontwikkeld dat boomkwekers kunnen gebruiken om zichzelf te vergelijken met collega kwekers en in de tijd, op het gebied van duurzaamheid. Via een website kan een kweker eenvoudig gebruik maken van de tool (scan) die tevens uitleg geeft over de meetbaarheidsfactoren en adviezen geeft ter verbetering.

Verder is er gewerkt aan de naamsbekendheid van de scan en er kan worden geconstateerd dat de duurzaamheidsscan inmiddels bij de meeste boomkwekers bekend is. Dit heeft uiteindelijk geresulteerd in het invullen van meer dan 100 scans via de website www.groenisleven.nl

Ook binnen de periferie van de boomkwekerij heeft de duurzaamheidsscan een bekende naam en diverse partijen onderzoeken de mogelijkheid om de scan op de een of andere manier commercieel te gebruiken.

Buiten de boomkwekerij is inmiddels ook belangstelling voor de scan en de gebruiksvriendelijke wijze waarop deze kan worden gebruikt. Studenten van Hogeschool HAS Den Bosch zijn inmiddels bezig met een onderzoek in de fruitteelt, om te kijken of deze scan ook voor deze sector geschikt is.

Binnen het onderwijs wordt eveneens gebruik gemaakt van de scan, zowel binnen de boomkwekerij maar ook in andere agrarische sectoren. Onderwijsinstellingen die er inmiddels gebruik van maken zijn Citaverde (Horst), Prinsentuin college Breda en Hogeschool HAS Den Bosch.

6 De toekomst

Zoals reeds eerder is geschreven in het voorwoord; de duurzaamheid in de boomkwekerij is nooit af. Duurzaamheid is een continue proces waaraan we allen moeten werken. De doelstelling om een beoordelingsstelsel op te zetten en te positioneren in de markt is gelukt. Nu is het de verantwoordelijkheid van de ondernemers zelf om hier ook mee aan de slag te gaan.

Inmiddels is er een behoorlijke “spin-off” voort gekomen uit het project van de afgelopen 3 jaar. Voorbeelden hiervan zijn o.a. de vervolgprojecten die zijn gestart. Een daarvan is de interesse vanuit de fruitteelt voor de scan. In februari 2012 zijn 2 studenten van hogeschool HAS Den Bosch gestart met een afstudeeronderzoek waarbij de duurzaamheid voor de fruitteelt in kaart moet worden gebracht. De scan voor de boomkwekerij kan hier als goed voorbeeld voor worden gebruikt.

In navolging op het project “groen is leven” is ook een project gestart voor een risico inventarisatie in de boomkwekerij. Ook dit project zal worden uitgevoerd door 3 studenten van Hogeschool HAS Den Bosch. Ook dit zal geïntegreerd gaan worden met de duurzaamheidsscan, waarbij de risico inventarisatie complementair is.

Voor het vermarkten van de scan is momenteel een student van Hogeschool HAS Den Bosch gestart met haar stage en ze gaat onderzoek doen naar het gebruik van Sociale Media in de boomkwekerij

en met name gericht op de website groenisleven.nl.

Het blijft een punt van aandacht om ondernemers continue te wijzen op de verantwoordelijkheid die ze kunnen nemen voor hun eigen bedrijfsvoering.

Ook het onder de aandacht brengen in de periferie van de boomkwekerij, voor de inspanningen die worden verricht door de ondernemers, zal een belangrijk punt blijven.

Het accent ligt momenteel op de communicatie binnen het eigen bedrijf. Maar de duurzaamheidsscan kan ook de basis leggen voor de communicatie buiten het eigen bedrijf, bij voorbeeld met omwonenden, de overheid, en met klanten.

Bij die laatste zal de scan nog wel met een aantal essentiële onderdelen moeten worden gecompleteerd, zoals:

- De borging (voor onder andere het updaten van de scan, de controle, en sanctionering)
- Onafhankelijke controle door gecertificeerde auditors
- Sanctionering bij afwijking

Dit alles kan zelfstandig worden ontwikkeld of met andere partijen.

De scan is ook naar voren geschoven in het kader van een projectvoorstel voor landschappen van Allure in het bijzonder voor de boomkwekerij in het Groene Woud.

7 Literatuur

1. Arts, A.J.C.M. ; Heusden, L.C.R. van (juni 2010). T(h)ree Sustainability; Beoordelingssysteem voor de borging van duurzaamheid in de boomkwekerij. 's Hertogenbosch: HAS KennisTransfer.
2. Arts, A.J.C.M. (maart 2011). Groen is Leven; het praktijkmodel. 's Hertogenbosch: HAS KennisTransfer.
3. Hermans, Frans; Dagevos, John: De Duurzaamheidbalans 2006, Telos.
4. Hermans, Frans; Dagevos, John; Knippenberg, Luuk; Haarmann, Wim: De Verantwoording 2006, Telos.
5. Leenaerts, Y ; Meijs, M. (juni 2011) Ontwikkeling van het duurzaamheidsmodel; Onderzoek naar CO₂ Biodiversiteit en water in het duurzaamheidsmodel voor de boomkwekerij, 's Hertogenbosch: HAS KennisTransfer